

عنوان

شناسایی مشکلات و محدودیت‌های فعالیت‌های آموزشی - ترویجی از دیدگاه مروجان و کارشناسان ترویج کشاورزی

استان قم

نویسندگان

سمیه سوری

دانشجوی کارشناسی ارشد ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس

حسن صدیقی

دانشیار ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس

غلامرضا پزشکی‌راد

دانشیار ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس

نشانی: دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده کشاورزی

صندوق پستی: ۳۳۶-۱۴۱۱۵ دور نگار: ۴۱۹۶۵۲۴

محل پژوهش: ادارت ترویج و مراکز خدمات کشاورزی استان قم

پست الکترونیک: somayehsouri@yahoo.com

تلفن همراه: ۰۹۱۲۷۵۷۱۳۶۱

تلفن ثابت: ۰۲۵۱۶۶۱۸۱۸۵

آدرس: قم: میدان امام خمینی، ۱۶متری خیام، کوچه ۱۳، پلاک ۴۸

کد پستی: ۳۷۱۸۹ - ۵۶۷۳۱

شناسایی مشکلات و محدودیت‌های فعالیت‌های آموزشی - ترویجی از دیدگاه مروجان و کارشناسان ترویج کشاورزی استان قم

سمیه سوری، حسن صدیقی و غلامرضا پزشکی‌راد

چکیده

ترویج در ایران با حدود ۶۰ سال سابقه فعالیت هنوز دارای برخی مشکلات، موانع و محدودیت‌ها است، به گفته پژوهشگران در طی این سال‌ها ارائه خدمات به کشاورزان موفق و رضایت‌بخش نبوده است. با توجه به مشکلات و محدودیت‌های موجود، شناسایی و بررسی همه جانبه این مسایل در جهت اصلاح وضع موجود امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر است. از این رو هدف این تحقیق، شناسایی و اولویت‌بندی مشکلات و محدودیت‌های فعالیت‌های آموزشی - ترویجی از دیدگاه مروجان و کارشناسان ترویج کشاورزی استان قم می‌باشد. روش تحقیق از نوع پیمایشی بوده و ابزار تحقیق پرسشنامه می‌باشد. روایی پرسشنامه توسط پانل متخصصان مورد تأیید قرار گرفت. و پایایی آن از طریق آزمون ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۲. بدست آمده است. اطلاعات از ۶۷ نفر از مروجان و کارشناسان ترویج کشاورزی بدست آمد. برای این منظور از روش سرشماری استفاده گردید. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که مهم‌ترین مشکلات و محدودیت‌های فعالیت‌های آموزشی - ترویجی به ترتیب اولویت، مشکلات مربوط به توسعه منابع انسانی (عدم تطابق برنامه‌های درسی دانشکده‌های کشاورزی با نیاز روز، ندانستن زبان خارجی و عدم استفاده از کتب و مجلات خارجی)، مشکلات اجرایی ترویج (عدم وجود سیستم صحیح ارزشیابی فعالیت‌های ترویج، کمبود بودجه)، مشکلات مربوط به تحقیقات و کاربرد آن در ترویج کشاورزی (عدم وجود هم‌آهنگی بین مؤسسات اجرایی و تحقیقاتی، ضعف ساختاری مؤسسات تحقیقاتی، منطبق نبودن تحقیقات با مشکلات و نیازهای روزمره کشاورزان)، مشکلات اجتماعی (مهاجرت جوانان تحصیلکرده روستایی به شهرها، بی‌سوادی و پراکندگی سنی کشاورزان)، مشکلات اداری (تبعیض حقوقی کارکنان ترویج به نسبت سایر دستگاه‌های اداری، عدم واگذاری اختیار کافی به مسئولین ترویج)، مشکلات مدیریت منابع انسانی (سطح پایین انگیزش پرسنل ترویج، فقدان تحرک در سازمان) و مشکلات فیزیکی (پراکندگی و کوچک بودن مزارع، تغییرات سریع در کشاورزی) می‌باشد.

واژه های کلیدی: مشکلات و محدودیت‌ها، فعالیت‌های آموزشی - ترویجی، کارشناسان ترویج، مروجان.

Identification of Problems and Factors Inhibiting Agricultural Extension Education Activities from the Perception of Agricultural Extension Specialists and Extension Agents in Qom Province

S.Souri, H.Sadighi, and G. Pezeshkirad

Abstract

Agricultural extension in Iran with about 60 years experience still has some problems, obstacles and limitations. according to researchers during these years, services to farmers have not been successful and satisfactory. With respect to the existing problems and limitations, a thorough identification and study of these issues in order to improve the existing situation is necessary as well as inevitable. Therefore, this study aimed to identification and priority setting of the problems and limitations in Extension Education Activities from the viewpoint of Agricultural extension Specialists and Extension Agents in Qom Province. A survey research was conducted using a questionnaire. Questionnaire validity was confirmed by experts' panel and the reliability of it has been approved through Cronbach's alpha coefficient test 0.92. Information was obtained from 67 agriculture extension specialists and extension agents. Using the census method. Research results show that the most important problems and limitations in extension education activities in order of priority are the following: Problems related to human resources development (A mismatch between curriculum in agricultural colleges and the real requirements of the present time, lack of knowledge of foreign languages and lack of foreign books and magazines), operational problems in agricultural extension (Lack of a proper evaluation system for extensional activities and insufficient budget), the problems related to promoting research and its application to agricultural extension (Lack of concordance between the executive and research institutions, the structural weakness of research institutions and lack of conformity between researches and the farmers real needs and their everyday problems), administrative problems (Legal discrimination concerning extension workers as compared with other staff and the lack of transfer of authorities to extension staff), social problems (Immigration of educated youth in rural areas to cities and illiteracy among farmers and their inconsistency regarding age), human resource management problems (Low motivation of agricultural extension personnel and the lack of mobility in the organization) and finally physical problems (Scattering and Small farm lands and also rapid changes in agriculture).

Key words: Problems and Limitations, Extension Education Activities, Extension Specialists, Extension Agents.

ترویج کشاورزی فراهم آورنده اطلاعات فنی و پشتیبانی ارتباطی به منظور ارائه توصیه و کمک به کشاورزان برای شناسایی و حل مشکلات و تشخیص فرصت‌ها، به اشتراک گذاشتن اطلاعات، حمایت از تشکیل گروه و تسهیل در فرایند کار گروهی می‌باشد. فعالیت‌های ترویجی نه تنها توسط سازمان‌های ترویجی، بلکه همچنین توسط کشاورزان، شرکت‌های تجاری و رسانه‌های ارتباطات جمعی انجام می‌شود (Garforth & Lawrence, 1997). سازمان ترویج کشاورزی در ایران کار خود را بیش از ۵۰ سال است به طور رسمی آغاز کرده است و از بدو تشکیل تاکنون (به استثنای دهه‌ی ۱۳۳۰) همواره با مشکلات و محدودیت‌های خاص خود از قبیل مسایل مالی، سوء عمل در مدیریت و توسعه منابع انسانی، عدم کارایی لازم و ساختار سازمانی نامناسب مواجه بوده است (کرمی و فنایی، ۱۳۷۲). فعالیت‌های ترویجی گوناگون به وسیله سازمان ترویج کشاورزی در ایران انجام شده است که عبارتند از: ملاقات در مزرعه، کشاورزان کلیدی، سربازان سازندگی، بسیج سازندگی و مشاوران روستایی (حیدری، ۱۳۷۹). وزارت جهاد کشاورزی با همکاری تعدادی از سازمان‌های دیگر (مانند سازمان ملی جوانان) دوره‌های ترویجی گوناگونی برای کشاورزان و مالکان زمین‌های زراعی در زمینه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای ارائه می‌دهد (Karbasioun *et al.*, 2005).

اگر چه تعداد زیادی از مطالعات در ایران حکایت از ارزیابی مثبت دوره‌های ترویجی می‌کند اما تعدادی از مشکلات و محدودیت‌ها در پیش روی فرایند اجرای فعالیت‌های آموزشی- ترویجی اثر بخشی آن را کاهش داده است (Karbasioun *et al.*, 2007). این امر باعث شده است که ارائه خدمات به کشاورزان آن طور که باید موفق و رضایت بخش نباشد (Karbasioun & Mulder, 2004). در جریان ادغام وزارت کشاورزی و وزارت جهاد کشاورزی در سال ۱۳۷۹، ترویج به موضوعی مورد بحث تبدیل شد و مشکل سر در گمی حال حاضر در زمینه این که ترویج باید به کجا وابسته باشد را تشدید کرد. احتمال می‌رود تا زمانی که نقش و کارکرد ترویج تعریف نشده باشد این سردر گمی باقی خواهد ماند. به طوری که یکی از مشکلات اصلی تأثیر گذار بر فعالیت‌های ترویج کشاورزی ایران، وجود ابهام در جایگاه آن می‌باشد. کمبود بودجه و به خصوص فقدان منابع مالی به منظور استخدام پرسنل ترویج و همچنین دسترسی محدود به تسهیلات حمل و نقل از دیگر مشکلات قابل توجه سازمان ترویج می‌باشد (Ghareyazi *et al.*, 2003, Van Den Ban & Samanta, 2006).

برخی محققان مشکلات ترویج را در عدم ارائه تکنولوژی مناسب، ارتباط ضعیف تحقیق و ترویج، مشکلات سازمانی، هماهنگی، حمل و نقل، تجهیزات و تسهیلات آموزشی عنوان کرده اند (Allo & Schwass, 1982, Rogers, 1983, Moshier, 1978).

اکسین (۱۳۷۰) مشکلات و مسایل سیستم‌های ترویج را به دو قسمت تقسیم کرده و هر قسمت را جداگانه تشریح می‌کند. او برخی مشکلات را که مربوط به اجزا تشکیل دهنده سیستم‌های ترویج است تحت عنوان مشکلات درونی بیان می‌کند و بعضی دیگر را که نسبت به سیستم‌های ترویج حالت و موقعیت خارجی دارند مشکلات بیرونی می‌نامد. مشکلات بیرونی مربوط به نظام اجتماعی، اقتصادی، اداری، سیاسی یک کشور می‌شود که می‌توانند به طور کلی اوضاع و احوالی را فراهم آورند که ترویج ممکن است در آن بتوانند و یا نتوانند وظیفه خود را انجام دهند.

از آن جا که فعالیت‌های ترویج نقشی مهم و حیاتی در توسعه جوامع روستایی و کشاورزی ایفا می‌کند از این رو شناسایی مشکلات و محدودیت‌های این فعالیت‌ها می‌تواند مسئولان را در رفع مسایل و مشکلات در جهت بهبود

فعالیت‌های آموزشی - ترویجی یاری دهد. به عبارت دیگر، بدون شناخت و آگاهی از عوامل مزبور هرگونه اقدامی منجر به هدر رفتن منابع انسانی و مادی خواهد شد و چه بهتر این شناخت از طریق پرسنل ترویج باشد.

از جمله مطالعاتی که پیرامون شناسایی مشکلات ترویج انجام شده است، می‌توان به مطالعه تان و سینگ (Thanh & Singh, 2007) اشاره کرد. تان و سینگ در تحقیق خود کمبود آموزش ضمن خدمت، کمبود تسهیلات حمل و نقل، کمبود بودجه، کمبود تسهیلات و تجهیزات آموزشی، کم‌سوادی کشاورزان، همکاری و مشارکت ضعیف کشاورزان با پرسنل ترویج، کمبود تجربه عملی پرسنل ترویج را از مشکلات پیش روی پرسنل ترویج عنوان کرده‌اند.

بلای و ابیباو (Belay & Abebaw, 2004)، عدم وجود یک سیستم صحیح ارزشیابی فعالیت‌های ترویج، کمبود تسهیلات حمل و نقل، کمبود تجربه عملی کارشناسان ترویج، عدم انطباق فعالیت‌های ترویج با شرایط واقعی کشاورزان، ناکافی بودن صلاحیت‌های حرفه‌ای (مهارت‌های ارتباطی) را از مشکلات ترویج ذکر کرده است.

بلای (Belay, 2002)، در مقاله خود ضعف ارتباطی بین تحقیق و ترویج، واگذاری امور غیرآموزشی ترویجی به پرسنل ترویج، کمبود پرسنل ترویج متخصص، ناکافی بودن مهارت‌های ارتباطی پرسنل ترویج را از مشکلات مهم ترویج بر شمرده است.

سیدرو و رادا کریشنا (Cidro & Radhakrishna, 2001) کمبود تسهیلات حمل و نقل، کمبود انگیزش پرسنل ترویج، عدم دسترسی پرسنل ترویج به یادگیری جدید و تکنولوژی ارتباطات، کمبود پرسنل ترویج متخصص، کمبود اطلاعات تخصصی پرسنل ترویج، ارتباط ضعیف مروجان و محققان، کمبود صلاحیت‌های حرفه‌ای پرسنل ترویج، ناراضی‌ت‌ی پرسنل ترویج از جمله مشکلات پیش روی فعالیت‌های ترویج عنوان کرده‌اند.

آندرویلیداکادیس و دیگران (Androulidakis et al., 1995) واگذاری امور غیرآموزشی و ترویجی به پرسنل ترویج، فقدان تخصص، تفاوت بین سیاست‌های ملی کشاورزان و فعالیت‌های ترویج، کمبود بودجه به منظور انجام فعالیت‌های آموزشی، کمبود انگیزش، فقدان تجربه عملی پرسنل ترویج از جمله مشکلات مهم فعالیت‌های ترویجی بر شمرده‌اند.

در پژوهشی رینار و برونینگ (Reynar & Bruening, 1996) منطبق نبودن تحقیقات با نیاز کشاورزان، ارتباط و هماهنگی ضعیف بین تحقیق و ترویج، عدم ارتباط و هماهنگی بین سازمان‌های آموزشی و پرسنل ترویج، کمبود آموزش ضمن خدمت از جمله مشکلات ترویج کشاورزی ذکر کرده‌اند.

دایموند (Diamond, 1994) مشکلات موجود در ترویج کشاورزی را کمبود برنامه‌های آموزش ضمن خدمت، فقدان پیوند ارتباطی قوی سازمان ترویج با سازمان‌های تحقیقاتی و دانشگاهها، عدم تحرک و پویایی در سازمان ترویج شناسایی کرده است.

فرخی و صدیقی (۱۳۸۴) در تحقیق خود عنوان کرده‌اند عدم وجود ارتباط دو سویه بین مروجین و محققین، ناکافی بودن تعداد مروجین، کمبود وسایل حمل و نقل، کمبود اعتبارات مالی، ناکافی بودن و نارسایی منابع علمی تحقیقاتی برای مروجین؛ عدم توجه به ابعاد انسانی و ایجاد انگیزه در کارشناسان توسط مسئولین؛ بی‌علاقگی کشاورزان نسبت به کسب اطلاعات جدید از مروجین و آموزشگران از جمله مهم‌ترین مشکلات فعلی ترویج کشاورزی از دیدگاه کارشناسان است.

صدیقی و بگلریان (۱۳۸۰) مهم ترین مشکل بخش ترویج را مشکل ارتباطات ساختاری بین ترویج، تحقیق و آموزش می‌دانند که متأثر از رهیافت متعارف ترویج است و مشکلات عدیده ترویج مربوط به این رهیافت می‌باشد. البته علاوه بر این، مشکلات اعتبارات مالی بخش ترویج، مشکلات اداری و زیر بنایی، و توانمندی‌های پایین نیروی انسانی بخش ترویج مشکلاتی هستند که به ترتیب در درجات بعدی اهمیت از دیدگاه مخاطبان تحقیق شناسایی شده‌اند.

پزشکی‌راد و همکاران (Pezeshkirad *et al.*, 2001) در تحقیق خود عدم‌هماهنگی بین تحقیق و ترویج، فقدان آموزش‌های ضمن خدمت، کمبود تسهیلات حمل و نقل، کمبود آموزش‌های فنی را از جمله مشکلات مهم ترویج کشاورزی ذکر کرده‌اند.

در تحقیقی که چیذری و همکاران (Chizari *et al.*, 1998) در استان اصفهان انجام داده‌اند کمبود تجهیزات و تسهیلات آموزشی، پراکندگی بین کشاورزان و فقدان پیوند بین مراکز تحقیقاتی و سازمان ترویج را از مهم ترین موانع پیش روی توسعه و ارائه برنامه های آموزشی ارزیابی کرده‌اند.

رئوفی (۱۳۶۸) در مقاله خود مسایل مربوط به امکانات کارکنان و آموزش آنان که شامل کمبود پرسنل ترویج متخصص، کمبود اطلاعات فنی و تخصصی پرسنل ترویج، عدم وجود برنامه صحیح آموزشی ضمن خدمت و بدو خدمت، کمبود تسهیلات حمل و نقل، کمبود بودجه و امکانات و تسهیلات آموزشی مسایل بسیار مهم و مسایل مربوط به عدم توجه به ترویج کشاورزی و نظام تشکیلاتی و مشکلات روستاییان مسایل مهم ترویج کشاورزی در ایران بوده است.

کریمی (۱۳۶۱) نبودن ارتباط بین مروج و مراکز علمی و تحقیقاتی، فراهم نبودن وسایل نقلیه برای مروج، روشن نبودن هدف‌ها و سیاست‌های وزارت کشاورزی برای مروجین، عدم وجود یک سیستم صحیح ارزشیابی فعالیت‌های ترویج، کمبود امکانات ترقی، تخصصی نبودن کار مروجان و انحراف سازمان ترویج از اهداف آموزشی از جمله موانع فعالیت‌های ترویج ذکر کرده است.

اهداف تحقیق

هدف کلی تحقیق حاضر، شناسایی مشکلات و محدودیت‌های فعالیت‌های آموزشی - ترویجی از دیدگاه مروجان و کارشناسان ترویج کشاورزی استان قم بوده و اهداف اختصاصی عبارتند از:

بررسی ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای کارشناسان ترویج و مروجان

بررسی میزان مشارکت پرسنل ترویج در فعالیت‌های آموزشی ترویجی

بررسی میزان رضایت شغلی پرسنل ترویج

بررسی میزان توانمندی‌های حرفه‌ای (فنی، ارتباطی، ترویجی) پرسنل ترویج

روش پژوهش

این تحقیق از نظر ماهیت، از نوع پژوهش‌های کمی، از نظر هدف در زمره تحقیقات کاربردی و از جهت روش، توصیفی به شمار می‌آید. جامعه آماری تحقیق شامل کلیه مروجان و کارشناسان ترویج کشاورزی می‌باشند که پس از پیگیری های مکرر، از ۶۷ نفر کارشناس ترویج و مروج پرسشنامه ها جمع آوری شد (N=۶۷). منظور از مروجان کسانی که با هر

مدرک تحصیلی در مراکز خدمات کشاورزی دهستان مشغول به کار می باشند. کارشناسان ترویج کشاورزی شامل کارشناسانی که در سازمان های ترویجی در شهرستانها مشغول به کار می باشند. ابزار اصلی گرد آوری اطلاعات، پرسشنامه ای مشتمل بر پنج بخش ویژگی های فردی و حرفه ای پاسخگویان، رضایت شغلی، مشارکت، توانمندی های حرفه ای (فنی، ترویجی، ارتباطی) پاسخگویان و مشکلات و محدودیت های فعالیت های آموزشی ترویجی (از دیدگاه مروجان و کارشناسان ترویج) می باشد. برای شناسایی مشکلات و محدودیت ها با استفاده از مرور ادبیاتی و تجارب جهانی ۶ مانع به عنوان شاخص های اندازه گیری انتخاب شدند. این شاخص ها شامل: اجرایی (۱۰ گویه)، اداری (۷ گویه)، اجتماعی (۹ گویه)، تحقیقات (۸ گویه)، مدیریت منابع انسانی (۶ گویه)، توسعه منابع انسانی (۱۱ گویه) می باشند. به منظور سنجش هر یک از این شاخص ها، از طیف ۵ گزینه ای لیکرت استفاده شده است که در آن عدد ۱ نشان دهنده کمترین میزان و عدد ۵ بیانگر بیشترین میزان است. به منظور توصیف کیفی متغیرهای: رضایت شغلی، مشارکت، توانمندی های حرفه ای (فنی، ترویجی، ارتباطی) از روش Interval of Standard Deviation from the Mean (ISDM) استفاده شد (صدیقی و روستا، ۱۳۸۴). در این روش نحوه تبدیل امتیازات کسب شده به چهار سطح به شرح ذیل برآورد شد:

A=ضعیف: $A < \text{Mean} - Sd$

B=متوسط: $\text{Mean} - Sd < B < \text{Mean}$

C=خوب: $\text{Mean} < C < \text{Mean} + Sd$

D=عالی: $\text{Mean} + Sd < D$

روایی درونی پرسشنامه طراحی شده از طریق پانل متخصصان حاصل شد و تعیین میزان پایایی پرسشنامه با انجام پیش آزمون و محاسبه ضریب آلفای کرونباخ انجام شده است. آلفای محاسبه شده ۰/۹۲ به دست آمد. به منظور تجزیه و تحلیل داده های جمع آوری شده از نرم افزار (SPSS ver 16) استفاده شد. و از آماره های میانگین، فراوانی و انحراف معیار بهره گرفته شد.

یافته ها و بحث

الف: ویژگی های فردی و حرفه ای پاسخگویان

جدول ۱، میانگین سنی پاسخگویان را در حدود ۳۹ سال با انحراف معیار ۷/۷۶ و میانگین سنوات خدمت افراد را ۱۴/۱۴ سال با انحراف معیار ۷/۵۳ سال نشان می دهد. همچنین نشان می دهد که تقریباً ۸۵ درصد افراد مورد مطالعه، سطح تحصیلات خود را لیسانس، ۶ درصد فوق لیسانس و ۱/۵ درصد دکتری ذکر کرده اند. بررسی رشته تحصیلی پاسخگویان نشان داد که ۷/۵ درصد رشته تحصیلی افراد، ترویج و آموزش کشاورزی، ۷۹ درصد سایر رشته های کشاورزی و رشته تحصیلی مابقی (۱۳/۴) رشته های غیر کشاورزی می باشد. جدول ۲، میزان رضایت شغلی و مشارکت پرسنل ترویج در فعالیت های آموزشی ترویجی نشان می دهد. همچنین در جدول ۳، میزان توانمندی های حرفه ای پرسنل ترویج را در سه مهارت فنی، ترویجی و ارتباطی نشان می دهد.

جدول ۱- توزیع فراوانی پرسنل ترویج بر حسب ویژگی های فردی

متغیر	سطوح متغیر	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
	کمتر از ۳۰ سال	۱۳	۱۹/۱۴	۱۹/۱۴
	۳۱ تا ۴۰ سال	۲۸	۴۱/۸	۶۱/۲
سن*	۴۱ تا ۵۰ سال	۲۱	۳۱/۳	۹۲/۵
	۵۱ سال و بیشتر	۵	۷/۵	۱۰۰
	جمع	۶۷	۱۰۰	-
	فوق دیپلم	۵	۷/۵	-
	لیسانس	۵۷	۸۵/۱	-
سطح تحصیلات	فوق لیسانس	۴	۶	-
	دکتری	۱	۱/۵	-
	جمع	۶۷	۱۰۰	-
	ترویج و آموزش کشاورزی	۵	۷/۵	-
رشته تحصیلی	سایر رشته های کشاورزی	۵۳	۷۹	-
	رشته های غیر کشاورزی	۹	۱۳/۴	-
	جمع	۶۷	۱۰۰	-
	۱ تا ۱۰ سال	۱۹	۲۸/۴	۲۸/۴
	۱۱ تا ۲۰ سال	۳۲	۴۷/۸	۷۶/۱۱
سنوات خدمت**	۲۱ تا ۳۰ سال	۱۶	۲۳/۹	۱۰۰
	جمع	۶۷	۱۰۰	-

* میانگین سن ۳۸/۸۳ با انحراف معیار ۷/۷۶

** میانگین سنوات خدمت ۱۴/۱۴ با انحراف معیار ۷/۵۳

جدول ۲- میزان رضایت شغلی و مشارکت کارشناسان ترویج در فعالیت های آموزشی - ترویجی

میزان مشارکت** در فعالیت های آموزشی - ترویجی				میزان رضایت شغلی*			
درصد	درصد	فراوانی	درصد	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
۱۷/۹	۱۷/۹	۱۲	ضعیف	۱۷/۹	۱۷/۹	۱۲	ضعیف
۴۴/۸	۲۶/۹	۱۸	متوسط	۵۳/۷	۳۵/۸	۲۴	متوسط
۸۵/۱	۴۰/۳	۲۷	خوب	۸۵/۱	۳۱/۳	۲۱	خوب
۱۰۰	۱۴/۹	۱۰	عالی	۱۰۰	۱۴/۹	۱۰	عالی
	۱۰۰	۶۷	جمع		۱۰۰	۶۷	جمع
میانگین** ۹/۹۵ با انحراف معیار ۲/۲۵				میانگین* ۱۹/۳۴ با انحراف معیار ۴/۸۳			

جدول ۳- میزان توانمندی های حرفه ای (فنی، ترویجی، ارتباطی) مروجان و کارشناسان ترویج

مهارت فنی*			مهارت ترویجی**			مهارت ارتباطی***		
درصد	درصد	فراوانی	درصد	درصد	فراوانی	درصد	درصد	فراوانی
۱۶/۴	۱۶/۴	۱۱	ضعیف	۱۴/۹	۱۴/۹	۱۰	ضعیف	۱۹/۴
۵۳/۷	۳۷/۳	۲۵	متوسط	۳۸/۸	۲۳/۹	۱۶	متوسط	۴۱/۸
۸۳/۶	۲۹/۹	۲۰	خوب	۸۶/۶	۴۷/۸	۳۲	خوب	۸۲/۱
۱۰۰	۱۶/۴	۱۱	عالی	۱۰۰	۱۳/۴	۹	عالی	۱۰۰
	۱۰۰	۶۷	جمع		۱۰۰	۶۷	جمع	
میانگین* ۱۵/۶۲ با انحراف معیار ۴/۳۶			میانگین** ۱۴/۵۲ با انحراف معیار ۳/۸۳			میانگین*** ۲۳/۴۴ با انحراف معیار ۴/۸۵		

ب) اولویت بندی دیدگاه پرسنل ترویج (مروجان، کارشناسان ترویج) نسبت به مشکلات و محدودیت های فعالیت های آموزشی - ترویجی

در این بخش بر اساس اطلاعاتی که توسط پرسشنامه جمع آوری گردیده بود، دیدگاه پرسنل ترویج نسبت به مشکلات و محدودیت های فعالیت های آموزشی - ترویجی به تفکیک در مورد مشکلات و محدودیت های اجرایی، اجتماعی، فیزیکی، تحقیقات، اداری، توسعه منابع انسانی، مدیریت منابع انسانی ارایه می گردد. اولویت بندی کلی شاخص ها از دیدگاه پرسنل ترویج، موانع توسعه منابع انسانی (با میانگین ۳۸/۲۳) در اولویت اول قرار دارد؛ و مشکلات فیزیکی (با میانگین ۳۸/۲۳) در اولویت آخر قرار دارد (جدول ۴).

جدول ۴- اولویت بندی مشکلات و محدودیت‌های فعالیت‌های آموزشی - ترویجی از دیدگاه پرسنل ترویج (مروجان و کارشناسان ترویج) (N=۶۷)

اولویت	مشکلات و محدودیت‌ها	کمینه	بیشینه	میانگین	انحراف معیار
۱	توسعه منابع انسانی	۲۳	۵۵	۳۸/۲۳	۶/۶۱
۲	اجرایی	۱۶	۴۷	۳۳/۶۳	۶/۴۳
۳	تحقیقات	۱۹	۴۰	۳۱/۴۶	۴/۸۲
۴	اجتماعی	۱۲	۴۳	۲۸/۲۲	۶
۵	اداری	۱۲	۳۵	۲۴/۶۳	۴/۹۲
۶	مدیریت منابع انسانی	۱۱	۳۰	۲۲/۳۸	۴/۳۱
۷	فیزیکی	۵	۲۴	۱۵/۰۷	۴/۵۹

۱- مشکلات و محدودیت‌های تحقیقات

عدم وجود هماهنگی بین موسسات علمی، اجرایی و تحقیقاتی، ضعف ساختاری مؤسسات تحقیقاتی، منطبق نبودن تحقیقات با نیازهای کشاورزان و عدم ارتباط متقابل و همکاری بین مراکز تحقیقاتی و ترویجی به ترتیب از اولویت‌های مهم مربوط به تحقیقات می باشد که این یافته‌ها، نتایج تحقیقات رینار و برونینگ (۱۹۹۶) صدیقی و بیگلریان (۱۳۸۰)، پزشکی راد و همکاران (۲۰۰۱)، زمانی پور (۱۳۷۹)، رثوفی (۱۳۶۸) و بلای (۲۰۰۲) را تأیید می کند. و همچنین ناکافی بودن جریان اطلاعات از مروجان به محققان و بالعکس، عدم وجود هماهنگی بین واحدهای مختلف مراکز تحقیقاتی، ناکافی بودن محققین کار آمد و مجرب اولویت‌های پایانی را به خود اختصاص داده است.

جدول ۵- مشکلات و محدودیت‌های تحقیقات از دیدگاه پرسنل ترویج (مروجان و کارشناسان ترویج) (N=۶۷)

اولویت	مشکلات و محدودیت‌های تحقیقات	میانگین	انحراف معیار	میانگین _۱	انحراف معیار	میانگین _۲	انحراف معیار
۱	عدم وجود هماهنگی بین موسسات اجرایی و تحقیقاتی	۴/۱۹	۱/۰۱	۴/۹	۰/۸۹	۴/۱۴	۰/۹۳
۲	ضعف ساختاری مؤسسات تحقیقاتی موجود در انجام تحقیقات مناسب و مقتضی	۴/۱۳	۰/۸۲	۴/۲۵	۰/۸۰	۴/۰۲	۰/۸۲
۳	منطبق نبودن تحقیقات با مشکلات و نیازهای روزمره کشاورزان	۴/۱۱	۰/۸۱	۴/۱۵	۱/۱۶	۴/۲۲	۰/۸۷
۴	عدم ارتباط متقابل و همکاری و هماهنگی بین مراکز تحقیقاتی و ترویجی	۴/۰۵	۰/۹۵	۴/۰۶	۰/۹۸	۴/۰۵	۰/۹۳
۵	عدم انجام تحقیقات بر اساس آمایش سرزمین	۳/۹۱	۰/۹۶	۴	۱/۰۱	۳/۸۲	۰/۹۲
۶	ناکافی بودن جریان اطلاعات از مروجان به محققان	۳/۸۹	۰/۸۷	۴/۰۳	۰/۷۸	۳/۷۷	۰/۹۴
۷	عدم وجود هماهنگی بین واحدهای مختلف مراکز تحقیقاتی	۳/۷۳	۱/۰۵	۳/۷۵	۱/۱۳	۳/۷۱	۰/۹۸
۸	ناکافی بودن محققین کار آمد و مجرب	۳/۵۵	۱/۱۸	۳/۵۶	۱/۳۸	۳/۵۴	۰/۹۸

خیلی کم=۱ کم=۲ متوسط=۳ زیاد=۴ خیلی زیاد=۵

۲- مشکلات و موانع توسعه منابع انسانی

در جمع بندی کلی از دیدگاه پرسنل ترویج عدم تطابق برنامه‌های درسی دانشکده‌های کشاورزی با نیاز روز یکی از مشکلات مهم می باشد و اولویت اول را درموانع مربوط به توسعه منابع انسانی به خود اختصاص داده است. زمانی پور(۱۳۷۹) نیز عدم تطابق برنامه های درسی دانشکده های کشاورزی با نیاز روز یکی از مشکلات مهم ذکر می کند. ناکافی بودن صلاحیت‌های ترویجی و فنی در دو اولویت آخر این دسته از موانع قرار دارند (جدول ۶).

جدول ۶- موانع و مشکلات توسعه منابع انسانی از دیدگاه پرسنل ترویج (مروجان و کارشناسان ترویج) (N=۶۷)

الویت	مشکلات و موانع توسعه منابع انسانی	میانگین	انحراف معیار	میانگین ^۱	انحراف معیار	میانگین ^۲	انحراف معیار
۱	عدم تطابق برنامه‌های درسی دانشکده‌های کشاورزی با نیاز روز	۳/۹۸	۰/۹۹	۴	۰/۹۸	۳/۹۷	۱/۰۱
۲	ندانستن زبان خارجی و عدم استفاده از کتب و مجلات خارجی	۳/۹۷	۱/۲۰	۳/۷۸	۰/۸۸	۴/۱۴	۱/۱۱
۳	عدم دسترسی پرسنل ترویج به یادگیری جدید و تکنولوژی ارتباطات	۳/۸۲	۰/۹۱	۳/۷۱	۱/۲۸	۳/۹۱	۰/۹۵
۴	عدم وجود برنامه‌ای مدون و مشخص جهت تربیت کارشناسان و مروجان	۳/۶۴	۱/۹۵	۳/۷۱	۰/۹۵	۳/۵۷	۱/۰۱
۵	ارائه اطلاعات سطحی در آموزش ضمن خدمت	۳/۶۱	۰/۹۸	۳/۷۵	۰/۹۸	۳/۴۸	۰/۹۸
۶	کمبود برنامه آموزشی ضمن خدمت فنی و تخصصی مروجان و کارشناسان	۳/۵۵	۰/۹۷	۳/۶۵	۱	۳/۴۵	۰/۹۵
۷	کمبود برنامه آموزشی بدو خدمت فنی، تخصصی مروجان و کارشناسان	۳/۳۷	۱/۱۳	۳/۴۶	۱/۳۱	۳/۲۸	۰/۹۵
۸	ناکافی بودن صلاحیت‌های حرفه‌ای (صلاحیت‌های ارتباطی: استفاده از کامپیوتر، یادگیری الکترونیکی)	۳/۴۱	۱/۱۱	۳/۲۸	۱/۲۵	۳/۳۷	۱/۰۸
۹	فقدان تجربه عملی کارشناسان و مروجان	۳/۳۰	۱	۳/۴۰	۱/۲۱	۳/۱۱	۰/۹۶
۱۰	ناکافی بودن صلاحیت‌های حرفه‌ای (صلاحیت‌های ترویجی: برگزاری کلاس‌های ترویجی)	۳	۱/۰۲	۳/۲۸	۱/۱۴	۳/۲۰	۱/۰۵
۱۱	ناکافی بودن صلاحیت‌های حرفه‌ای (صلاحیت‌های فنی: کاربرد ماشین‌های کشاورزی)	۲/۹۵	۱/۰۳	۳/۲۱	۱/۱۵	۳/۲۰	۰/۹۳

مروجان^۲

کارشناسان ترویج^۱

خیلی کم=۱ کم=۲ متوسط=۳ زیاد=۴ خیلی زیاد=۵

۳- مشکلات اجرایی

عدم وجود یک سیستم ارزشیابی صحیح فعالیت‌های ترویج، کمبود بودجه و برنامه‌های آموزشی نامناسب و نامنظم به ترتیب اولویت‌های ۱ تا ۳ را به خود اختصاص داده‌اند. بلای و ایبیاو(۲۰۰۴)، عدم ارزشیابی فعالیت‌های ترویج را از مشکلات مهم ترویج ذکر کرده است. واگذاری امور غیر آموزشی و ترویجی به مروجان و کارشناسان، انحراف سازمان ترویج از اهداف آموزشی اولیه، مشخص نبودن برنامه کار جهت مروجان و کارشناسان و کمبود امکانات و تسهیلات

حمل و نقل در اولویت های میانی قرار گرفته اند؛ آندرو لیداکس و همکارانش (۱۹۹۵) و بلائی (۲۰۰۲) واگذاری امور غیر آموزشی و ترویجی و کمبود تسهیلات حمل و نقل را از مسایل مهم برشمرده اند. کمبود اطلاعات تخصصی کمبود اطلاعات فنی و کمبود تجهیزات و تسهیلات آموزشی اولویت های پایانی را به خود اختصاص داده اند. سیدرو و رادا کریشنا (۲۰۰۱) کمبود تجهیزات و تسهیلات آموزشی را جز مشکلات مهم ذکر کرده اند (جدول ۷).

جدول ۷- مشکلات و محدودیت های اجرایی از دیدگاه پرسنل ترویج (مروجان و کارشناسان ترویج) (N=۶۷)

اولویت	مشکلات و محدودیت های اجرایی	میانگین	انحراف معیار	میانگین ^۱	انحراف معیار	میانگین ^۲	انحراف معیار
۱	عدم وجود یک سیستم صحیح ارزشیابی فعالیت های ترویج	۳/۸۵	۱/۱۰	۴/۰۳	۱/۲۳	۳/۶۸	۰/۹۸
۲	کمبود بودجه	۳/۶۱	۱/۳۵	۳/۷۸	۱/۴۰	۳/۴۵	۱/۳۱
۳	برنامه های آموزشی نامناسب و نامنظم	۳/۵۵	۱/۱۵	۳/۴۳	۱/۳۴	۳/۶۵	۰/۹۶
۴	واگذاری امور غیر آموزشی و ترویجی به مروجان و کارشناسان	۳/۴۴	۱/۳۰	۳/۲۸	۱/۴۰	۳/۵۴	۳/۵۴
۵	انحراف سازمان ترویج از اهداف آموزشی اولیه	۳/۳۸	۱/۰۵	۳/۲۱	۱/۲۷	۳/۴۸	۰/۸۱
۶	مشخص نبودن برنامه کار جهت مروجان و کارشناسان	۳/۳۸	۱/۱۶	۳/۳۴	۱/۳۸	۳/۳۴	۰/۹۳
۷	کمبود امکانات و تسهیلات حمل و نقل	۳/۱۶	۱/۳۲	۲/۹۶	۱/۲۶	۳/۱۱	۱/۳۸
۸	کمبود اطلاعات تخصصی	۳/۰۲	۱/۱۸	۳/۰۸	۱/۲۰	۳/۱۹	۱/۱۷
۹	کمبود اطلاعات فنی	۲/۸۹	۱/۲۴	۲/۸۷	۱/۳۶	۲/۹۱	۱/۱۴
۱۰	کمبود تجهیزات و تسهیلات آموزشی	۲/۷۱	۱/۲۵	۲/۷۵	۱/۴۵	۲/۶۸	۱/۰۵

خیلی کم=۱، متوسط=۲، زیاد=۳، خیلی زیاد=۴، ۵=خیلی زیاد

کارشناسان ترویج^۱ مروجان^۲

۴- مشکلات و محدودیت های فیزیکی

بر پایه نتایج جدول ۸، پراکندگی و کوچک بودن مزارع در اولویت اول و دوم قرار دارد این نتایج با یافته های زمانی همخوانی دارد. تغییرات سریع در کشاورزی در اولویت میانی قرار گرفته است. وضعیت مالکیت و کمبود راه های ارتباطی در اولویت های پایانی قرار گرفته است که این مسئله نتایج یافته های رثوفی را رد می کند.

جدول ۸- مشکلات و محدودیت های فیزیکی از دیدگاه پرسنل ترویج (مروجان و کارشناسان ترویج) (N=۶۷)

اولویت	مشکلات و محدودیت های فیزیکی	میانگین	انحراف معیار	میانگین ^۱	انحراف معیار	میانگین ^۲	انحراف معیار
۱	پراکندگی مزارع و زمین های کشاورزی	۳/۴۰	۱/۱۸	۳/۴۳	۱/۳۱	۳/۳۷	۱/۰۵
۲	کوچک بودن مزارع	۳/۴۰	۱/۲۴	۳/۷۱	۱/۲۷	۳/۱۱	۱/۱۵
۳	تغییرات سریع در کشاورزی	۲/۷۹	۱/۱۶	۲/۷۴	۱/۲۵	۲/۶۸	۱/۰۷
۴	وضعیت نامشخص مالکیت زمین های زراعی	۲/۷۴	۱/۲۵	۲/۷۵	۱/۳۴	۲/۷۴	۱/۱۹
۵	کمبود راه های ارتباطی مناسب	۲/۷۱	۱/۱۳	۲/۸۷	۱/۲۳	۲/۵۷	۱/۰۳

خیلی کم=۱، کم=۲، متوسط=۳، زیاد=۴، خیلی زیاد=۵

کارشناسان ترویج^۱ مروجان^۲

۵- مشکلات و محدودیت‌های اجتماعی

پاسخگویان، مهاجرت جوانان تحصیل کرده به شهرها، بی‌سوادی و پراکندگی سنی کشاورزان را از اولویت‌های مهم مشکلات اجتماعی ذکر کرده‌اند و مشارکت ضعیف کشاورزان با ترویج، عدم اعتقاد به ترویج کشاورزی، پراکندگی کشاورزان از نظر جنسیت و کمبود راه‌های ارتباطی در اولویت آخر مشکلات قرار دارد. رئوفی (۱۳۶۸) مشارکت ضعیف کشاورزان با ترویج، عدم اعتقاد به ترویج کشاورزی و کمبود راه‌های ارتباطی را جز مشکلات مهم ذکر کرده است (جدول ۹).

جدول ۹- مشکلات و محدودیت‌های اجتماعی از دیدگاه پرسنل ترویج (مروجان و کارشناسان ترویج) (N=۶۷)

اولویت	مشکلات و محدودیت‌های اجتماعی	میانگین	انحراف معیار	میانگین ^۱	انحراف معیار	میانگین ^۲	انحراف معیار
۱	مهاجرت جوانان تحصیل کرده روستایی به شهرها	۴/۰۷	۰/۹۸	۴/۰۶	۰/۹۸	۴/۰۸	۱/۰۱
۲	بی‌سوادی یا کم‌سوادی کشاورزان	۳/۷۳	۱/۱۶	۳/۸۴	۱/۱۳	۳/۶۲	۱/۱۹
۳	پراکندگی کشاورزان (از نظر سنی)	۳/۵۳	۱/۰۶	۳/۷۸	۱/۰۶	۳/۳۳	۱/۰۲
۴	فقدان نقدینگی کشاورزان	۳/۳۸	۱/۰۸	۳/۴۳	۱/۰۴	۳/۳۴	۱/۱۳
۵	فقر کشاورزان	۳/۲۶	۱/۰۳	۳/۳۴	۰/۹۷	۳/۲۰	۱/۱۰
۶	همکاری و مشارکت ضعیف کشاورزان با ترویج کشاورزی	۳	۱/۰۴	۳/۱۲	۱/۲۳	۳/۸۸	۰/۸۳
۷	عدم اعتقاد کشاورزان به ترویج کشاورزی	۲/۹۴	۱/۱۷	۳/۱۲	۱/۲۶	۳/۷۷	۱/۰۸
۸	پراکندگی کشاورزان (از نظر جنسیت)	۲/۵۲	۱/۱۰	۲/۶۷	۱/۰۹	۲/۳۷	۱/۱۱
۹	کمبود امکانات ارتباطی	۲/۲۳	۱/۰۸	۲/۳۴	۱/۲۶	۲/۱۴	۰/۹۱

خیلی کم=۱ کم=۲ متوسط=۳ زیاد=۴ خیلی زیاد=۵
 کارشناسان ترویج^۱ مروجان^۲

۶- مشکلات و محدودیت‌های اداری

از نظر پرسنل ترویج، تبعیض حقوقی کارکنان ترویج به نسبت سایر دستگاه‌های اداری در اولویت اول قرار گرفته است. ناز (۱۹۸۷) نیز در پژوهش خود تبعیض حقوقی پرسنل ترویج را یکی از مشکلات مهم پیش روی فعالیت‌های ترویج ذکر می‌کند. همچنین اشتغال خانم‌های کارشناس ترویج در اداره به جای کار کردن با زنان روستایی (با میانگین ۳/۱۱) در اولویت آخر قرار گرفته است (جدول ۱۰).

جدول ۱۰- مشکلات و محدودیت های اداری از دیدگاه پرسنل ترویج (مروجان و کارشناسان ترویج) (N=۶۷)

اولویت	مشکلات و محدودیت های اداری	میانگین	انحراف معیار	میانگین ^۱	انحراف معیار	میانگین ^۲	انحراف معیار
۱	تبعیض حقوقی کارکنان ترویج به نسبت سایر دستگاهها ی اداری	۳/۸۲	۱/۲۱	۴/۰۹	۱/۱۴	۳/۶۰	۱/۲۴
۲	عدم واگذاری اختیارات کافی به مسئولین ترویج	۳/۵۳	۱/۰۷	۳/۵۹	۱/۰۱	۳/۴۸	۱/۱۴
۳	عدم هماهنگی بین واحدهای مختلف سازمان ترویج	۳/۴۹	۱/۱۵	۳/۵۳	۱/۳۴	۳/۴۵	۰/۹۸
۴	عدم ثبات در برنامه های ترویجی و استراتژی های اداری که در اثر تعویض مدیر کل به وجود می آید.	۳/۴۷	۱/۳۵	۳/۵۳	۱/۴۱	۳/۴۲	۱/۱۷
۵	واگذاری کارهای اداری به متخصصینی که باید با زارعین کار کنند	۳/۴۶	۱/۱۴	۳/۵۰	۱/۱۳	۳/۴۸	۱/۲۶
۶	ازدیاد تمرکز سازمانی در بخش ترویج (نداشتن استقلال مالی و اداری)	۳/۴۴	۱/۱۵	۳/۵۳	۱/۴۳	۳/۳۷	۰/۸۷
۷	اشتغال خانم های کارشناس ترویج در اداره به جای کار کردن با زنان روستایی	۳/۱۱	۱/۱۷	۳/۱۸	۱/۲۲	۳/۰۵	۱/۱۳

خیلی کم=۱ متوسط=۳ زیاد=۴ خیلی زیاد=۵

کارشناسان ترویج^۱ مروجان^۲

۷- مشکلات و موانع مدیریت منابع انسانی

با توجه به نتایج جدول ۱۱، سطح پایین انگیزش و مسئولیت پذیری پرسنل ترویج، و فقدان تحرک و پویایی در سازمان ترویج در اولویت اول و دوم قرار گرفته است. دایموند (۱۹۹۴)، فقدان تحرک و پویایی در سازمان ترویج را از مشکلات مهم ترویج برشمرده است و کمبود پرسنل ترویج متخصص و نحوه گزینش و استخدام پرسنل ترویج در دو اولویت آخر این دسته از موانع قرار دارند.

جدول ۱۱- مشکلات و موانع مدیریت منابع انسانی از دیدگاه پرسنل ترویج (مروجان و کارشناسان ترویج) (N=۶۷)

اولویت	موانع مدیریت منابع انسانی	میانگین	انحراف معیار	میانگین ^۱	انحراف معیار	میانگین ^۲	انحراف معیار
۱	سطح پایین انگیزش و مسئولیت پذیری پرسنل ترویج	۳/۹۸	۱/۰۵	۴/۰۳	۱/۲۰	۳/۹۴	۰/۹۰
۲	فقدان تحرک و پویایی در سازمان	۳/۸۸	۱/۰۲	۳/۶۲	۱/۱۲	۴/۱۱	۰/۸۶
۳	استخدام متخصصین غیرترویجی در پست های ترویجی	۳/۷۱	۱/۲۱	۳/۸۱	۱/۱۷	۳/۶۲	۱/۲۶
۴	عدم ارزیابی صلاحیت های حرفه ای پرسنل ترویج	۳/۶۱	۱/۱۱	۳/۶۵	۱/۱۲	۳/۵۷	۱/۱۱
۵	کمبود پرسنل ترویج متخصص	۳/۵۵	۱/۱۵	۳/۹۰	۱/۰۲	۳/۲۲	۱/۱۹
۶	نحوه گزینش و استخدام پرسنل ترویج	۳/۴۴	۱/۱۷	۳/۴۶	۱/۱۰	۳/۴۲	۱/۲۴

خیلی کم=۱ متوسط=۳ زیاد=۴ خیلی زیاد=۵

کارشناسان ترویج^۱ مروجان^۲

نتیجه گیری و پیشنهادها

نتایج تحقیق حاکی از آن بود که از دیدگاه پرسنل ترویج، به طور کلی موانع مربوط به توسعه منابع انسانی در اولویت اول قرار داشت؛ در خصوص توسعه منابع انسانی، عدم تطابق برنامه‌های درسی دانشکده‌های کشاورزی با نیاز روز در اولویت اول قرار دارد. در خصوص مشکلات و محدودیت‌های اجرایی عدم وجود سیستم صحیح ارزشیابی فعالیت‌های ترویج اولویت اول را به خود اختصاص داده است. مهاجرت جوانان تحصیلکرده روستایی به شهرها اولین اولویت را از دیدگاه پرسنل ترویج در مشکلات و محدودیت‌های اجتماعی دارد. در ارتباط با مشکلات فیزیکی پراکندگی مزارع و زمین‌های کشاورزی در اولویت اول قرار دارد. تبعیض حقوقی کارکنان ترویج به نسبت سایر دستگاه‌های اداری بالاترین اولویت را در خصوص مشکلات اداری دارد. از دیدگاه پرسنل ترویج عدم وجود هماهنگی بین موسسات اجرایی و تحقیقاتی از جمله مشکلات مهم تحقیقات است که در اولویت اول قرار دارد. در خصوص موانع مدیریت منابع انسانی سطح پایین انگیزش و مسئولیت‌پذیری پرسنل ترویج از بالاترین اولویت برخوردار است.

در پایان با توجه به نتایج به دست آمده، پیشنهاد می‌گردد که سازمان ترویج با ارتباط هرچه بیشتر با مراکز دانشگاهی در جهت رشد و توسعه دانش و مهارت‌های عملی دانشجویان بکوشد و از طریق برگزاری جلسات با مراکز دانشگاهی به بررسی انطباق فعالیت‌های ترویجی با برنامه‌های درسی دانشکده‌های کشاورزی بپردازد. پیشنهاد می‌گردد. به امر ارزشیابی فعالیت‌های ترویج توجه خاصی مبذول گردد و با انجام ارزشیابی‌های صحیح و مؤثر توانایی‌های ترویج را در حد مناسب و مطلوب ارتقا بخشند. پیشنهاد می‌شود سازمان ترویج در جهت افزایش حقوق کارکنان این واحد گام بردارد تا موجبات انگیزش پرسنل ترویج مهیا گردد. همچنین پیشنهاد می‌گردد، که دولت موجبات رفاه و آسایش را در جوامع روستایی به وجود آورد تا از مهاجرت جوانان تحصیلکرده به شهرها جلوگیری شود و این قشر جوان و فعال در خدمت جامعه روستایی باقی بماند. همچنین مؤسسات اجرایی ترویج باید هرچه بیشتر موجبات ارتباط بهینه با مراکز تحقیقاتی را به وجود آورد تا از پراکنده کاری در عرصه ترویج ممانعت گردد و در جهت هرچه بیشتر بهینه شدن فعالیت‌های ترویج گام اساسی بر داشته شود.

منابع مورد استفاده

کریمی، ع.، فنایی، ا. (۱۳۷۲). نظام‌های ترویج خصوصی، فصلنامه پژوهشی اقتصاد کشاورزی و توسعه، تهران: مرکز مطالعات برنامه ریزی و اقتصاد کشاورزی، ص ۲۶۱-۲۷۱.

حیدری، ا. (۱۳۷۸). ترویج و مشارکت‌های مردمی در ایران، تهران، وزارت جهاد کشاورزی

اکسین، ج. (۱۳۷۰). راهنمای رهیافت‌های گوناگون ترویج، مترجم علیرضا کاشانی و جواد میر، وزارت جهاد کشاورزی

فرخی، ص.، و صدیقی، ح. (۱۳۸۴). بررسی نگرش کشاورزان و کارشناسان استان ایلام نسبت به خصوصی سازی ترویج کشاورزی، علوم کشاورزی ایران، شماره ۲، ص ۳۹۹-۴۰۸.

صدیقی، ح.، و بگلریان، م. (۱۳۸۳). بررسی نگرش مدیران ارشد سازمان‌های جهاد کشاورزی نسبت به خصوصی سازی ترویج کشاورزی در ایران، علوم و فنون کشاورزی و منابع طبیعی، شماره ۴، ص ۱۷-۲۸.

رئوفی، ب. (۱۳۶۸). بررسی مسائل و مشکلات ترویج کشاورزی ایران، پنجمین سمینار علمی ترویج کشاورزی کشور، اصفهان، ۸ تا ۱۰ فروردین

کرمی، ع. (۱۳۶۱). بررسی عوامل مؤثر در ناموفق بودن مروجین کشاورزی، دانشکده کشاورزی دانشگاه شیراز، انتشارات سازمان ترویج کشاورزی، شماره ۲۰۷.

زمانی پور، ا. (۱۳۷۹). ترویج کشاورزی در فرایند توسعه، چاپ دوم. انتشارات تیهو، مشهد. ص ۳۵۵

صدیقی، ح.، و روستا، ک. (۱۳۸۲). بررسی عوامل تأثیر گذار بر دانش کشاورزی پایدار ذرت کاران نمونه استان فارس، علوم کشاورزی، جلد ۳۴، شماره ۴، ص ۹۲۵-۹۱۳.

- Garfoth, C., & Lawrence, A. (1997). Supporting Sustainable Agriculture through Extension in Asia. Natural Resource Perspectives, 21, Overseas Development Institute (ODI), London.
- Karbasioun, M., Mirzaei, M., & Mulder, M. (2005). Informal Technical and Vocational Training Program and Farming in the Province of Isfahan, Iran, *Journal of International Agricultural and Extension Education*, 12(2), 33- 43.
- Karbasioun, M., & Mulder, M. (2004). HRM and HRD in Agricultural Extension Organization in Iran: A review of literature Proceeding of the 20th Association for International Agriculture and Extension Education Annual Conference , Dublin, Irland. Pp. 25-13.
- Van Den Ban, A. W., & Samanta, R. K. (2006). Changing Role of Agricultural Extension in Asian Nations. B.R. Publishing Corporation, Delhi, India.
- Ghareyazi, A. M., & Ranjbar, G.A. (2003). Country paper: Islamic Republic of Iran. In Sharma, R. (Ed) Integration of Agricultural Research and Extension, Report of the APO Study, pp159-169, Asian Productivity Organization publications, Tokyo, Japan.
- Karbasioun, M., Mulder, M., & Biemans, H. (2007). Usefulness of Agricultural Extension Courses and The Competencies of Instructors of The Courses as Perceived by Farmers, Esfahan, Iran, Proceedings of the 22nd Association for International Agriculture and Extension Education Annual Conference, Clearwater Beach, Florida, Pp. 321-332.
- Rogers, E. (1983). Diffusion of Innovations, 3rd ed. New York: Free Press.
- Allo, A. V. & Schwass, R.H. (1982). The Farm Advisor – A Discussion of Agricultural Extension for Developing Countries, FFTC book Series No, 23, Taiwan, Republic of China.
- Mosher, A. T. (1978). An Introduction to Agricultural Extension, New York, Agricultural Development Council.
- Thanh, N, C, & Singh, B. (2007). Problems Faced by Extension Personnel Some Comparisons Between Vietnam and India, *Journal of Omonrice*, 15, 173- 164
- Belay, K., & Abebaw, D. (2004). Challenges Facing Agricultural Extension Agents: A Case Study from South-Western Ethiopia, African Development Bank.
- Belay, K. (2002) . Constraints to Agricultural Extension Work in Ethiopia: The insiders View, *Journal of Agricultural Extension* , 31(2)
- Cidro, A, D., & Radhakrishna, R. (2001). Extension, technology, and client constraints in Hybrid rice technology and client constraints in Hybrid rice technology as perceived by farmers and extension agents in the Philippines, Proceedings of the 23rd Association for International Agriculture and Extension Education Annual Conference, Polson, Montana, Pp, 47-58
- Pezeshki-rad, G., Aghahi, H., & Ukaga, O. (2001). Opinions of Extension Authorities Towards Agricultural Extension Problems in Iran, *Journal of Extension Systems*, 17(1).

- Chizari, M., Karbasioun, M. & Linder, J.R. (1998). Obstacles Facing Extension Agents in the Development and Delivery of Extension Educational Programs for Adult Farmers in the Province of Esfahan, Iran. *Journal of Agricultural Education*, 39(1), 48-54.
- Androulidakis, S. I., Siardos, G. C., & Crunkilton, J. R. (1995). Perceptions of Agricultural Extension Agents of Their Effectiveness to Reach Farmers in a Selected Area of Macedonia, Greece, *Journal of International Agricultural and Extension Education*, 2(1), 2-10
- Reynar, R., & Bruening, T. (1996). Agricultural Extension Issues: Perceptions of Bangladesh T&V Extension Personnel, *Journal of International Agricultural and Extension Education*, 3 (1), 62-54
- Dimond, E. J. (1994). Agricultural Extension in Swaziland, *Journal of International Agricultural and Extension Education*, 1 (1), 71-76
- Naz, M.H. (1987). A Study in to Efficiency of Extension Activities of Agriculture Department in Tehsil. M. Sc. (Agr. Ext.) Thesis, University Agriculture, Faisalabad, Pakistan.